

УДК [796.011:796.01:316](043)

Т 11

THEORETICAL ASPECT OF SOCIO-CULTURAL FUNCTIONS OF SPORTS**ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ФУНКЦІЇ СПОРТУ****Deineko A.Kh./ Дейнеко А.Х.***Candidate of Physical Education, Associate Professor/к.фіз.вих., доц.**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7990-7999>**Kharkiv State Academy of Physical Culture**Харківська державна академія фізичної культури***Krasova I.V./Красова І.В.***ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8111-3917>**Kharkiv State Academy of Physical Culture**Харківська державна академія фізичної культури***Marchenkov M.K./Марченков М.К.***ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7640-8972>**Kharkiv State Academy of Physical Culture**Харківська державна академія фізичної культури*

Анотація. В роботі теоретично досліджено, що спорт входить у структуру сучасного суспільства, а його різнобічна значимість зумовлює певні функції. Розглянута соціокультурна функція спорту яка проявляється у формуванні й розвитку особистості та засвоєнні нею духовно-моральних та етичних цінностей. Узагальнено, що спортивна діяльність людини сприяє як формуванню її індивідуальності так і допомагає засвоїти культурні норми.

Ключові слова: спорт, соціокультурна функція, особистість, соціальні цінності, культура людини.

Abstract. In work, it has been theoretically discovered that sport is part of the structure of a daily marriage, and its varied significance implies the following functions. The sociocultural function of sport is examined, as it manifests itself in the formed development of specialness and the spiritual, moral and ethical values acquired by it. It has been established that the sporting activity of people is associated with the formation of their individuality and contributes to their cultural norms.

Key words: sport, sociocultural function, specialness, social values, human culture.

Вступ.

У сучасному світі спостерігається стійка тенденція до підвищення ролі спорту як сфери людської діяльності і феномена культури, який створює навколо себе певне соціокультурне середовище [8]. Відомо, що спорт входить у структуру сучасного суспільства, а його різнобічна значимість зумовлює певні функції: соціальну і культурну. Соціальна функція має на увазі соціалізацію спорту, містить в собі виховний, ціннісно-нормативний аспект і навіть пов'язана з формуванням індивідуальності людини. Культурна функція спорту сприяє кращій адаптації у соціумі, допомагає засвоїти культурні норми, формує особливий тип ідентичності [3].

Основний текст.

Соціальні функції спорту ґрунтовно були досліджені в численних працях Солдатенко І.О. Зінюк А.В. [8], Власової Н.Ф. [3], Візителя М.М. і

Качуровського Д.О. [2], Ібрагімова М. М. [6] тощо. Так, досліджуючи сутність соціального феномену спорту Солдатенко І.О. Зінюк А.В. [8] наголошують, що він охоплює всі рівні сучасного соціуму. Важливою є і думка Власової Н. Ф., щодо вирішальної ролі соціальної функції спорту у формуванні й розвитку особистості, у засвоєнні нею фізкультурно-орієнтованих соціальних цінностей, норм, ролей, відносин і поведінки у реалізації особистістю свого соціального статусу [3]. Вона вважає, що саме у спорті найбільш яскраво виявляються такі важливі для сучасного суспільства цінності, як рівність шансів на успіх, досягнення успіху, прагнення бути першим і перемогти не тільки суперника, а й самого себе. Формування особистості юних та дорослих спортсменів тісно пов'язане із самовихованням. Аналізуючи свої вчинки, ставлячи перед собою значні цілі, спортсмен свідомо виховує в собі бажані якості особистості, насамперед вольові якості та риси характеру: рішучість, сміливість, наполегливість, дисциплінованість тощо. Як правило, високих результатів, особливо в професійному спорті, досягають ті, хто самотійно і багато працює над собою [4].

Більше того, Візитей М. М. і Качуровський Д.О. констатують, що в сучасних умовах змагальна діяльність у спорті вищих досягнень є джерелом самоствердження, моральної сили, філософії успіху, перемоги й гідного програшу не тільки на спортивній арені, але й у буденному житті. Спортивна діяльність, на їхній погляд, вчить членів соціуму демократичності, толерантності, професіоналізму, вмінню конкурувати, перемагати й програвати, конфліктувати й співпрацювати між собою [2].

З точки зору Ібрагімова М.М., саме в процесі спортивної діяльності особистість перебуває в ситуації не лише перевірки своїх потенційних фізичних і духовних сил, а й демонстрації своїх вмінь та досягнень в процесі самоствердження та самоактуалізації. В такому випадку «спортсмен змагається не лише із своїм суперником, але в першу чергу, з самим собою. Спорт – це боротьба душі і тіла, спроба розв'язання цього конфлікту, і в цьому полягає загально культурно-творча місія спорту» [6].

Характеризуючи функції сучасного спорту варто звернути увагу на функцію, яка проявляється у розвитку духовно-моральних та етичних цінностей у суспільстві, забезпеченні поваги, свободи та гідності, а також благополуччя та щастя людини, тобто культурну. Ряд науковців Шепеленко Т.В., Лучко О.Р., Довженко С.С., Дорош М.І. [7] стверджують, що людина у сфері культури здійснює діяльність у трьох аспектах:

- 1) по-перше, пізнає культуру, яка зафіксована у духовних та матеріальних цінностях, що створені попереднім людським досвідом;
- 2) по-друге, діє у громадському середовищі як носій визначених культурних цінностей;
- 3) по-третє, створює нові культурні цінності, які стають базою для розвитку культури наступних поколінь.

Немає ніякого сумніву, що культурна функція спорту має величезні можливості для позитивного впливу не тільки на здоров'я, фізичну досконалість, а й на духовний світ, на культуру людини, на її світогляд, емоції,

моральні принципи, естетичні уподобання, а також на відносини між людьми [5]. В контексті аналізу сутності даної функції спорту фахівці Бугуйчук В. В., Макешина Ю. В. наголошують: «Спорт здатний істотно полегшувати встановлення контактів між різними націями і народами, він володіє безмежними комунікативними можливостями. Спорт легко долає так звані мовні бар'єри. Він є зрозумілим всім і тому здатний покращити взаєморозуміння, співробітництво між народами незалежно від раси, кольору шкіри і віросповідання, ідеологічних поглядів» [1, с. 114]. Основою спортивних змагань є загальнолюдські моральні правила і норми. Спорт – яскрава модель мирного змагання, яка протистоїть військовим зіткненням. Він припускає спілкування між спортсменами, фахівцями уболівальниками під час змагань, в ході яких вони можуть ближче познайомитися один з одним, з культурою, історією, традиціями і звичаями різних країн і народів. Спорт, який залучає до своєї сфери і привертає до себе увагу мільйонів людей нашої планети, безумовно, належить до важливих явищ сучасної культури [1].

Таким чином, враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що спортивна діяльність має культурологічну цінність, оскільки, з одного боку, вона є найважливішим засобом зміцнення здоров'я, фізичного розвитку і вдосконалення людини, а з іншого, позитивно впливає на її духовний світ, світовідчуття, емоції, моральні принципи, естетичні смаки, сприяючи формуванню гармонійно розвиненої особистості.

Висновки.

Як підсумок зазначимо, що спорт у сучасному суспільстві – це масштабний, значимий сегмент соціального життя людини. Саме в спорті найбільш яскраво проявляються такі важливі цінності, як рівність шансів на успіх, досягнення успіху, прагнення бути першим, перемогти не лише суперника, але й самого себе. Більш того, він впливає на формування системи цінностей, людської самосвідомості, стилю життя сучасної людини та на її моральне обличчя. Отже, дані чинники, що характеризують соціокультурну функцію спорту мають величезні можливості для комплексного позитивного впливу на особистість.

Література:

1. Бугуйчук В. В., Макешина Ю. В. Спорт і особа в сучасній культурі України (теоретичний аспект). *Освітні технології*. Гуманітарний журнал № 3-4. 2009. С.113-118.
2. Візтей М. М., Качуровський Д.О. Спорт вищих досягнень і його соціально-культурна місія в нових умовах розвитку суспільства. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2009. №12. С. 27-31.
3. Власова Н. Ф. Функції фізичної культури та спорту як соціального інституту. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2017, вип. 75. С.53-60.
4. Дейнеко А.Х., Біленька І.Г., Красова І.В. Особливості впливу спортивної діяльності на формування особистості людини. *Міжнародна*

науково-практична конференція «Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні та країнах ЄС» м. Люблін, Республіка Польща 25-26 вересня 2020 р.

5. Дейнеко, А., Біленька, І., & Красова, І. (2022). Фізична культура – основа здорового способу життя сучасної людини. *SWorld-Ger Conference Proceedings*, 1(gec22-01), 91–95. <https://doi.org/10.30890/2709-1783.2022-22-01-011.>].

6. Ибрагимов М. М. Философия спорта в современной постэкзистенциалистской интерпритации. *Гуманітарний часопис*. 2013. №2. С.63-69

7. Конспект лекції / Т.В. Шепеленко, О.Р. Лучко, С.С. Довженко, М.І. Дорош. Харків : УкрДАЗТ, 2013. 28с.

8. Солдатенко І. О. Зінюк А. В. Спорт як вид самоактуалізації особистості. *Габітус*. Випуск 14. 2020. С.76-80.

Стаття підготовлена в рамках ініціативної теми наукового дослідження кафедри гімнастики ХДАФК: «Теоретико методологічні основи розвитку системоутворюючих компонентів фізичної культури (спорт, фітнес і рекреація) на 2020-2025 рр., номер державної реєстрації 0120U101215»

Статья отправлена: 16.10.2023 р.